

OPLEIDINGS-
PROFIELEN
2018
KUNSTVAK-
DOCENTEN-
OPLEIDINGEN

MASTER

DOCENT MUZIEK KUNSTEDUCATIE

GEVING DOCENT DANS

BACHELOR

DOCENT THEATER

DOCENT BEELDENDE KUNST EN VORM-
GEVING

1. WOORD VOORAF	2	5. DE COMPETENTIES VAN DE BACHELOR KUNSTVAK- DOCENTENOPLEIDINGEN	24
2. PROCES EN WERKWIJZE ACTUALISERING BEROEPS- PROFIELEN EN LANDELIJKE OPLEIDINGSPROFIELEN KVDO	6	1. Artistiek (eerst generiek, daarna per discipline)	24
2.1 Geschiedenis van de actualisering	6	2. Pedagogisch en didactisch	26
2.2 Aanleidingen voor de huidige actualisering	7	3. Interpersoonlijk	26
2.3 Werkwijze	8	4. Omgevingsgericht	27
3. BEROEPSPROFIELEN KUNSTVAKDOCENTEN	11	5. Kritisch-reflectief en onderzoekend	27
4. OPLEIDINGSPROFIELEN KUNSTVAKDOCENTEN	13	6. DE COMPETENTIES VAN DE MASTER KUNSTEDUCATIE	29
4.1 Inleiding	13	1. Artistiek vermogen	29
4.2 Uitgangspunten	14	2. Kunstpedagogisch en -didactisch vermogen	29
4.2.1 Kennisbasis nieuwe stijl	14	BIJLAGE A.	
4.2.2 Formulering kennis- basis nieuwe stijl	15	Kennisbasis kunsttheoretische, -historische en -beschouwelijke vakken	34
4.3 Visie van de kunstvak- docentenopleidingen op het werkveld en de thema's uit de beroepsprofielen	16	BIJLAGE B.	
4.4 Positie van de kunstvak- docentenopleidingen in het onderwijsstelsel	20	Relatie tussen de pedagogische en didactische bekwaamheids- eisen van de Onderwijscoöperatie en de KVDO-competenties	35
4.4.1 Niveaubeschrijving associate degree	21	BIJLAGE C.	
4.4.2 Niveaubeschrijving bachelor	21	Verwijzing naar Dublin descriptor bachelors	38
4.4.3 Niveaubeschrijving master	21	BIJLAGE D.	
4.4.4 Verschillen met andere hbo-opleidingen, opleidingen op mbo-niveau en weten- schappelijk onderwijs	22	Geschiedenis van de actualisering	39
		BIJLAGE E.	
		Wettelijke kaders voor de onderwijsbevoegdheid van de kunstvakdocent	43
		COLOFON	45

1. WOORD VOORAF

Goede docenten zijn cruciaal voor een competente en kritische samenleving. Heldere, actuele opleidingskaders zijn een voorwaarde om studenten als goede docenten het werkveld in te doen stromen.

Deze opleidingsprofielen zijn geschreven als onderdeel van de vernieuwingscyclus van het kwalificatiestelsel dat de Nederlandse hogescholen hanteren. Het werkveld is verantwoordelijk voor de formulering van beroepsprofielen die beschrijven wat een docent in de praktijk moet kennen en kunnen. Opleidingen stellen landelijke opleidingsprofielen op, waarin ze aangeven voor welke eindkwalificaties zij hun studenten opleiden en hoe deze aansluiten op de beroepsprofielen. De kunstvakdocentenopleidingen geven samen met het werkveld vorm aan een interactief proces waarin de betekenis van kunst en educatie voor de samenleving en de rol van kunstvakdocenten actueel worden gehouden. Deze nieuwe opleidingsprofielen zijn resultaat en onderdeel van dat proces. Vandaar dat op verschillende plaatsen in dit document expliciet ontwikkelpunten worden benoemd die onze blijvende aandacht houden.

De kunstvakdocentenopleidingen zijn anders dan andere docentenopleidingen: ze zijn 'ongedeeld' en 'ongegradeerd'. Ongedeeld verwijst naar de breedte van het beroepsveld, dat zowel vele soorten en niveaus van formeel onderwijs omvat (het binnenschoolse werkveld) als centra voor de kunsten, amateurverenigingen, culturele instellingen en vrije initiatieven (de actieve cultuurparticipatie¹). Ongegradeerd houdt in dat afgestudeerden startbekwaam zijn voor zowel het primair onderwijs als voor het eerste- en tweedegraadsgebied.

Net als de kunsten verbindt de kunsteducatie zich met andere sectoren en thema's: met de zorg en techniek, met andere vakken op school, met andere kunstdisciplines. Invloedrijke initiatieven zoals Curriculum.nu brengen de waarde van kunst en creativiteit extra onder de aandacht. Er wordt op school steeds vaker gedifferentieerd en integraal gewerkt, thematisch en vakoverstijgend. Verbeeldingskracht en 'makersvaardigheden' zijn aan de docentkant waardevol bij het vormgeven van vernieuwende lespraktijken. Esthetiek, expressie en identiteitsontwikkeling zijn belangrijke elementen van de 'Bildung' van leerlingen. De kunstvakdocentenopleidingen richten zich op de actualiteit en diversiteit van een digitaliserende, multiculturele samenleving, op de noodzaak van een inclusieve pedagogiek en het ontwikkelen van bewust burgerschap. Zij dragen bij aan de innovatie van onderwijs in brede zin en spelen een rol in het discours van onderwijsvernieuwing, zowel landelijk als over de grens. Vertegenwoordigers van het KVDO zitten aan bij het ADEF (Algemeen Directeurenoverleg Educatieve Faculteiten), participeren in de uitwerking van Curriculum.nu, onderhouden contacten met

¹ Ongedeeld betekent bovendien dat er binnen de opleidingen geen aparte gespecialiseerde opleidingen worden onderscheiden, zoals vroeger bijvoorbeeld in het beeldende domein aparte opleidingen docent tekenen, docent textiele vormgeving en docent handvaardigheid. Het begrip 'ongedeeld' wordt dus op verschillende manieren gehanteerd

de PO-Raad, de VO-Raad en de bedrijfstakdeskundigen van de MBO-Raad, met vakverenigingen en met een groot aantal andere organisaties buiten de scholen.

Bij alle vernieuwingen blijft een sterk kunstenaarschap de bron en identiteit van de kunstvakdocent. Het KVDO heeft er dan ook bewust voor gekozen om het format van de vernieuwde bachelorprofielen aan te doen sluiten bij de vernieuwde profielen van de andere opleidingen in het kunstvakonderwijs. In 29 gedragsindicatoren verdeeld over vijf competenties wordt in dit document aangegeven wat afstuderenden kennen en kunnen. Van de vijf competenties zijn er vier gelijklopend voor de verschillende opleidingen binnen het KVDO: Docent Beeldende kunst en vormgeving (BKV), Docent Dans, Docent Muziek en Docent Theater. De vier opleidingen hebben elkaar gevonden in eensluitende pedagogisch-didactische, interpersoonlijke, omgevingsgerichte en kritisch-reflectieve/onderzoekende competenties. De artistieke competentie wordt uit der aard verschillend uitgewerkt. In samenspraak met het werkveld is er voor gekozen om voor de kunsttheoretische vakken in bovenbouw havo/vwo een bijlage toe te voegen waarin de aansluiting op de examenprogramma's van de kunsttheoretische vakken in de bovenbouw havo/vwo expliciet wordt gemaakt.

De vernieuwde profielen creëren samenhang in de enorme breedte van de beroepstaken: van het geven van een popmuziekles tot het ontwerpen van een artistieke interventie in een winkelcentrum; werken in de context van de grote stad of in een krimpgebied; met vmbo-leerlingen of dementerende ouderen; analoog of online. De profielen laten zien hoe belangrijk de opleidingen het vinden dat studenten in dat enorme en dynamische spectrum leren hun eigen vraagstukken te formuleren en zich te blijven ontwikkelen: als onderzoekers, als verbindingskunstenaars, als pedagogen die een belangrijke taak hebben bij de ontwikkeling van vaardigheden voor de 21e eeuw. De masteropleidingen Kunsteducatie bieden daarbij in de individuele loopbaan van de alumni van de kunstvakdocentenopleidingen een belangrijke impuls.

Dit document is een update van de competentiesets van de kunstvakdocentenopleidingen op bachelorniveau van 2013 en de kennisbases uit 2012. Daarnaast is de bestaande competentieset van de master Kunsteducatie opgenomen. De verschillende disciplines Beeldende kunst en vormgeving, Dans, Muziek en Theater hebben hun profielen verder op elkaar afgestemd en in één document ondergebracht. Het KVDO wil het kunstdocentenvak duidelijk gekaderd naar voren laten komen, met voldoende ruimte voor profilering van de afzonderlijke instellingen en individuele keuzes van studenten.

De kracht van de competentiesets in deze opleidingsprofielen schuilt in de sterke afstemming op de beroepsprofielen, de heldere onderlinge samenhang, de kernachtige formuleringen en het draagvlak dat is ontstaan tijdens het totstandkomingsproces. Met jaarlijkse onderlinge peer-reviews houden de opleidingen de relatie tussen opleiding en opleidingsprofielen scherp, zowel op bachelor- als op masterniveau. Zo neemt ons netwerk collectief verantwoordelijkheid voor implementatie en herijking, mede in voorbereiding op clustervisitaties.

Herma Tuunter, *voorzitter KVDO*

Credits ArtEZ

Credits Danielle Corbijn

N.B. Waar hij/hem/zijn staat wordt in dit document ook zij/haar bedoeld. Met de generieke term 'docent' wordt ook de leerkracht in het primair en voortgezet onderwijs bedoeld, die wettelijk 'leraar' heet.

2. PROCES EN WERKWIJZE ACTUALISERING BEROEPS- PROFIELEN EN LANDELIJKE OPLEIDINGS-PROFIELEN KVDO

Dit hoofdstuk beschrijft de stappen van de totstandkoming van dit document, de aanleidingen voor de herijking van de bestaande eindtermen en de aanpak van de herijking.

2.1 GESCHIEDENIS VAN DE ACTUALISERING

Hieronder in vogelvlucht de belangrijkste momenten, documenten en processen rondom de relatie tussen werkveld, beroepsprofielen, opleidingsprofielen en opleidingen. In bijlage D is een uitgebreide beschrijving opgenomen vanaf de eerste generatie van opleidingsprofielen uit 2004 tot nu.

- 1997 • Start gemaakt met de herstructurering van het kunstonderwijs.
- 1999 • De Projectorganisatie Kunstvakonderwijs levert beroepsprofielen.
- 2004 • De eerste generatie opleidingsprofielen voor de kunstvakdocentenopleidingen.
- 2009 • Position paper KVDO (visiedocument).
- 2010 • Commissie Dijkgraaf: 'De kwaliteit van het kunstonderwijs in Nederland is uitstekend, maar het profiel moet scherper.'
- 2011 • 'Raamconvenant landelijk overleg aansluiting sector kunstonderwijs – werkveld' afgesloten.
- 2011 • Aanpassing eerste generatie opleidingsprofielen voor de bachelor-opleidingen. De eindkwalificaties zijn daarin beschreven in vijf competenties gerelateerd aan de wettelijk verankerde SBL-competenties.
- 2011 • Kennisbases bachelor docentenopleidingen opgesteld, naar aanleiding van nieuwe afspraken in het hoger onderwijs over versterking van de kenniscomponent in de lerarenopleidingen.
- 2012 • De kennisbases gevalideerd door het werkveld en gepubliceerd.
- 2012 • Sectorplan kunstonderwijs (2012-2016), gevolgd door jaarlijkse voortgangsrapportages.
- 2013 • Tweede generatie opleidingsprofielen bachelor- en masteropleidingen Kunsteducatie positief beoordeeld door het werkveld.
- 2013-2015 • Werkveldconsultaties ten behoeve van het opstellen van de beroepsprofielen door het LKCA.
- 2014 • Start meerjarig project Peer-review Implementatie en Herijking Kennisbasis om de implementatie van de kennisbases uit 2012 te monitoren en de kennisbases inhoudelijk te actualiseren. Dit project loopt tot eind 2016.
- 2015 • De Raad voor kwaliteitsborging peer-review van 10voordeleraar² geeft het KVDO toestemming om de peer-

- reviewsystematiek aan te doen sluiten op de competentiesets i.p.v. op de kennisbasis.
- 2016 • LKCA publiceert nieuwe beroepsprofielen voor kunstdocenten po, vmbo, havo en vwo, én het buitenschoolse werkveld (actieve cultuurparticipatie).
- 2016 • Het KVDO publiceert het 'Schakeldocument bij de nieuwe beroepsprofielen voor kunstvakdocenten'. Start herijkingsproces opleidingsprofielen.

De laatste jaren heeft het ontwikkelings- en implementatieproces van de kennisbasis de dialoog tussen de docentenopleidingen in de kunsten aanzienlijk geïntensiveerd. Er is een grotere behoefte ontstaan aan gemeenschappelijke taal en referentiekaders, ook tussen de disciplines. De peer-reviewsystematiek wordt door de betrokken hogescholen zelfstandig voortgezet als onderdeel van de integrale kwaliteitszorg.

Ook het gesprek met vertegenwoordigers van het werkveld en de opleidingen is geïntensiveerd. Medio 2016 heeft het KVDO het Schakeldocument gepubliceerd (zie <https://drive.google.com/open?id=13oCSJ5wNFiQJZTMaeGF-DaarfXhWVlioC>), waarin het KVDO verantwoordt welke positie zij inneemt tegenover de nieuwe beroepsprofielen en hoe de eindkwalificaties in grote lijn daarop zouden moeten worden aangepast. De meerjarenagenda in het Schakeldocument vormt ook de basis voor verdere dialoog met het werkveld.

2.2 AANLEIDINGEN VOOR DE HUIDIGE ACTUALISERING

Voor de huidige herijking van de bachelorcompetenties, vier jaar na het verschijnen van de kennisbases, spelen de volgende aanleidingen een rol.

1. Het peer-reviewproces zoals dat nu in alle opleidingen is geïmplementeerd heeft het volgende duidelijk gemaakt:
 - Bij peer-reviews en in andere processen op het gebied van verantwoording, curriculumontwikkeling en professionalisering hebben de opleidingen grote behoefte aan één centraal document in plaats van een afzonderlijke competentieset en kennisbasis. Ook worden de opleidingsprofielen voor intern gebruik veel nuttiger wanneer ze zowel op het binnenschoolse als het buitenschoolse werkveld gericht zijn, dus beter aansluiten op de hybride beroepspraktijk.
 - De huidige kennisbases zijn te gedetailleerd en te uitgebreid om geschikt te zijn als basis voor het professionele gesprek.
 - Tussen de huidige competentiesets en kennisbases van de vier disciplines bestaan nodeloze discrepanties in format, terminologie en omvang.

² 10voordeleraar is een programma van de Vereniging Hogescholen dat erop gericht is de kenniscomponent van lerarenopleidingen in Nederland te versterken.

- Vanuit het oogpunt van eenvoud, eenduidigheid en ruimte voor profilering moeten voorbeelden en referenties geen plaats meer krijgen in de landelijke profielen.
 - Er is bestuurlijk gezien ruimte om het begrip kennisbasis te hanteren als een operationele uitwerking van de bekwaamheidseisen ten aanzien van de beroeps-kennis van de leraar³. Dat geeft de mogelijkheid om vorm en inhoud duurzaam te laten aansluiten op de behoeften van deze docentenopleidingen.
2. De herijkingswensen die vastgelegd zijn in het Schakeldocument en zijn gebaseerd op de beroepsprofielen van 2016, hebben een potentieel grote impact op de eindtermen van de opleidingen. Het is wenselijk deze op korte termijn te vertalen naar de opleidingsprofielen om de aansluiting van de opleidingen op de beroepspraktijk te blijven verankeren en ruim voor een volgende accreditatieronde klaar te zijn met implementatie.
 3. De uitvoerende kunstopleidingen hebben in 2014 (Beeldende kunst en vormgeving) en 2017 (Muziek, Dans en Theater) hun opleidingsprofielen geactualiseerd. Zij hebben daarbij sectorbreed zoveel mogelijk dezelfde methodiek gebruikt, hetgeen de transparantie voor stakeholders in het werkveld vergroot. De grote overlap tussen de uitvoerende kunstensector en de kunsteducatieve werkvelden maakt het opportuun de opleidingsprofielen van de kunstvakdocenten af te stemmen op die van de uitvoerende opleidingen. Hiermee wordt zichtbaar en overzichtelijk waar de opleidingen in de kunsten voor staan.
 4. Het KVDO werkt vanuit een collectieve verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van haar opleidingen toe naar een toekomst waarin peer-review een rol gaat spelen in accreditatieprocessen. Met het creëren van transparante, breed gedragen én bruikbare eindtermdocumenten voldoet het aan belangrijke voorwaarden om dat mogelijk te maken.

2.3 WERKWIJZE

In oktober 2016 heeft een werkgroep bestaande uit vertegenwoordigers van de bacheloropleidingen Docent Beeldende kunst en vormgeving, Docent Dans, Docent Muziek, Docent Theater en van de master Kunsteducatie op verzoek van het KVDO advies uitgebracht over een overkoepelend format voor de opnieuw te beschrijven eindkwalificaties en over de aanpak van het herijkingsproces. In november 2016 heeft het KVDO het advies overgenomen en is een projectorganisatie ingericht, bestaande uit een stuurgroep, projectleider, kerngroep met vertegenwoordigers van de vier bachelordisciplines en een werkgroep per discipline. De vijf competenties

³ Het kader van 10voordeleraar sluit aan op de termen zoals het SLO (nationaal expertisecentrum leerplan-ontwikkeling) die gebruikt: een kennisbasis is een 'richtinggevend inhoudelijk kader voor wat studenten minimaal moeten kennen aan vakinhouden en moeten beheersen aan (vak)specifieke vaardigheden'.

uit de bestaande bachelor-competentiesets zijn gehandhaafd, maar opnieuw beschreven, mede op basis van de herijkingswensen uit het Schakeldocument en uit de peer-review sessies. Bij elke competentie zijn maximaal zes gedragsindicatoren geformuleerd. Daarbij is steeds gekozen voor formuleringen die recht doen aan zowel het binnen- als buitenschoolse werkveld. Vervolgens is in de vier discipline-werkgroepen een vertaling gemaakt van het generieke niveau naar het discipline-specifieke. In dat proces is voor het eerst tot in detail samengewerkt tussen de vier disciplines, mede dankzij de mogelijkheden die interactief, online werken daarvoor in aanvulling op werkgroepbijeenkomsten biedt. Dit interactieve proces heeft geleid tot het inzicht dat alleen de vakinhoudelijke, artistieke competentie vertaling naar de specifieke discipline nodig heeft, terwijl de pedagogisch-didactische, de interpersoonlijke, de omgevingsgerichte en de kritisch-reflectieve/onderzoekende indicatoren geen verbijzondering per discipline nodig hebben op landelijk niveau.

Naast het opstellen van de disciplinegebonden artistieke indicatoren en het collectief aanscherpen van de door de kerngroep geformuleerde generieke indicatoren hebben de werkgroepen een gedetailleerde conversietabel gemaakt van de pedagogische en didactische gedragsindicatoren van de Onderwijscoöperatie naar de kennisbasis van het KVDO. Deze maakt aan het binnenschoolse werkveld duidelijk hoe deze centrale competenties van leraren verankerd zijn in de eindtermen van het KVDO.

In oktober 2017 zijn de conceptprofielen besproken met de lectoren kunsteducatie en zijn hun aanscherpingen verwerkt. De lectoren hebben hun tevredenheid over de profielen uitgesproken. In november 2017 heeft een advies-validatiebijeenkomst plaatsgevonden om reacties van het werkveld mee te kunnen nemen in het laatste concept. Mede naar aanleiding daarvan is in bijlage A aangegeven welke gedragsindicatoren en referenties de opleidingen aanbieden in aansluiting op de examenstof van de kunst-theoretische, -historische en -beschouwelijke vakken in bovenbouw havo/vwo. Op 7 maart 2018 zijn de opleidingsprofielen gevalideerd in een interactieve bijeenkomst met ca. 50 representanten van het werkveld. Er zijn afspraken gemaakt over de thema's die de komende jaren op de agenda van het Driehoekspverleg (opleidingen - schoolleiders/werkgevers - docenten/vakverenigingen) zullen staan. Over de uitwerking en implementatie van issues m.b.t. gradering, specialisatie en LevenLangLeren vindt verder overleg plaats met de onderscheiden werkvelden.

Credits Creative Desk

Credits Creative Desk

Credits Marcel van Oostrom

3. BEROEPSPROFIELEN KUNSTVAKDOCENTEN

Het LKCA heeft op basis van landelijke werkveldconsultaties en regionale groepsgesprekken de ontwikkelingen in het werkveld geschetst waartoe de opleidingen zich zouden moeten verhouden. Deze ontwikkelingen zijn vertaald naar de volgende beroepsprofielen, die in 2016 zijn gepubliceerd. Zie <http://www.lkca.nl/over-het-lkca/publicaties-lkca/beroepsprofielen>.

1. Schets beroepspraktijk kunstdocent primair onderwijs (po)
2. Schets beroepspraktijk kunstdocent vmbo
3. Schets beroepspraktijk kunstdocent bovenbouw havo en vwo
4. Schets beroepspraktijk kunstdocent onderbouw havo en vwo
5. Schets beroepspraktijk actieve cultuurparticipatie

Mede op basis van deze beroepsprofielen is het proces van actualisering van de landelijke opleidingsprofielen opgestart.

Het KVDO heeft in het Schakeldocument (2016) beschreven wat de meest in het oog springende discrepanties zijn tussen de kennisbases (2012) en competentiesets (2013) enerzijds en de beroepsprofielen anderzijds. Daarbij zijn de volgende aandachtspunten vastgesteld:

1. De beginnende kunstdocent zal (binnen- en buitenschools) projecten moeten initiëren, organiseren en evalueren, bekend moeten zijn met rollen in een team en enige methodiek van projectmatig creëren kunnen toepassen.
2. Beginnende kunstvakdocenten moeten zich bewust zijn van de meerwaarde en mogelijkheden van hun vak voor het hele onderwijs en bereid zijn deze schoolbreed uit te dragen en in te zetten. Ze moeten vanuit de identiteit en kracht van de kunsten kunnen denken in leergebieden.
3. Kunstvakdocenten moeten (binnen- en buitenschools) kunnen omgaan met culturele en sociaal-economische verschillen, verschillen in achtergrond, leerstijl, intelligentie, motivatie en leeftijd en enorme variaties in artistieke aanleg en kennis.
4. Onderzoekskennis en -vaardigheid moet explicieter en toekomstgerichter geformuleerd worden in het profiel, met name in samenhang met de pedagogisch-didactische competentie.
5. Actieve cultuurparticipatie vraagt om het vermogen om werelden en culturen te verbinden, nieuwe netwerken tot stand te brengen, bruggen te bouwen, te reflecteren op de omgeving. Een kunstvakdocent moet kunnen articuleren wat de omgeving en de maatschappelijke context vraagt, steeds opnieuw

vanuit zijn vakmanschap mogelijke antwoorden formuleren en belanghebbenden daarbij weten te betrekken.

6. Hoewel het “hoeden” van de intrinsieke waarde van het analoge een bijzondere rol kan spelen in het kunstenaar- en docentschap, spelen digitale vaardigheden en mogelijkheden in deze tijd en de nabije toekomst onmiskenbaar een belangrijke rol binnen alle vijf de competenties.

Deze aandachtspunten zijn verwerkt in de nieuwe opleidingsprofielen.

4. OPLEIDINGSPROFIELEN KUNSTVAKDOCENTEN

4.1 INLEIDING

Dit hoofdstuk beschrijft de landelijke opleidingsprofielen in de context van het bredere onderwijsstelsel. De afzonderlijke instellingen die een of meerdere kunstvakdocentenopleidingen aanbieden relateren het profiel van hun opleidingen aan de landelijke profielen van Docent Beeldende kunst en vormgeving, Docent Dans, Docent Muziek of Docent Theater en vullen dit nader in om hun eigen richting en identiteit te kiezen. Dit geeft de instellingen en de opleidingen daarbinnen de ruimte om zich van elkaar te onderscheiden, zich met elkaar te vergelijken, en hun resultaten te (laten) beoordelen.

Het proces van actualisering van de landelijke opleidingsprofielen is mede op basis van de nieuwe beroepsprofielen opgestart. Het KVDO, bestaande uit opleidingsvertegenwoordigers van de 11 hogescholen met kunstvakdocentenopleidingen, heeft richting gegeven aan het proces. Naast de actualiteit van het beroep waren er vanuit het kunstonderwijs ook andere aandachtspunten voor de actualisering van de opleidingsprofielen. Het KVDO heeft op basis daarvan de volgende eisen opgesteld:

1. De vier bacheloropleidingen en de master Kunsteducatie gebruiken onderling hetzelfde format en hetzelfde abstractieniveau, aansluitend op de opleidingsprofielen in het domein van de Beeldende kunst en vormgeving en op de profielen van Dans, Muziek en Theater'
2. De tekst geeft zicht op overeenkomsten en legitimeert dat er diversiteit in visies en invullingen is per instelling en opleiding.
3. De huidige trends en ontwikkelingen moeten aanwijsbaar worden verwerkt; daarbij wordt gebruik gemaakt van de analyse van discrepanties tussen competentiesets 2013 en beroepsprofielen 2016 uit het Schakeldocument.⁴
4. De tekst moet begrijpelijk, concreet, actief en toekomstbestendig worden geformuleerd, zodat de academies en hun opleidingen deze goed kunnen (blijven) vertalen naar hun onderwijs. Bondigheid in aantal en formulering van kwalificaties draagt daartoe bij. De toegankelijkheid voor docenten en studenten moet zo groot mogelijk zijn.
5. Er wordt een relatie gelegd met eindkwalificaties die beschreven worden in Lerarenregister/beroepsverenigingen.
6. Er wordt uitgelegd hoe bevoegdheden op de getuigschriften worden vermeld en hoe deze zich verhouden tot de eindkwalificaties

⁴ Schakeldocument bij de nieuwe beroepsprofielen voor kunstvakdocenten, KVDO, september 2016.

7. De eindkwalificaties sluiten aan op de Dublin-descriptoren, hbo-standaarden voor bachelor en master en de NLQF.
8. De tekst verheldert de plaats in de verticale kolom t.o.v. mbo, Ad en wo.

4.2 UITGANGSPUNTEN

4.2.1 KENNISBASIS NIEUWE STIJL

Inhoudelijke en procesmatige argumenten hebben geleid tot een nieuw format van de kennisbasis. Het KVDO is bij de keuze voor het format van de kennisbasis uitgegaan van hoe de Stichting Leerplanontwikkeling (SLO) de kennisbasis definieert: een kennisbasis gaat niet alleen over reproduceerbare kennis, maar is een richtinggevend, inhoudelijk kader voor wat een student aan het eind van zijn studie beheerst⁵.

Het KVDO heeft net als in 2011 - voortbouwend op de profielen uit 2002/2004 - en net als de (uitvoerende) kunstvakopleidingen voor een competentie benadering gekozen. Het competentieprofiel is op een zodanig aggregatieniveau beschreven dat deze een passend kader vormt voor alle kunstopleidingen.

Het formuleren van kennisbases in 2012 heeft de opleidingen ertoe aangezet om in te zoomen op de kenniselementen van hun curricula en deze te expliciteren. De competenties die studenten in het kunstvakonderwijs moeten verwerven, liggen voornamelijk op kennisniveaus van de taxonomie van Bloom⁶ als toepassen, analyseren en creëren; andere niveaus (onthouden en begrijpen) zijn daar voorwaardelijk voor. De in 2014 ingevoerde peer-review-cyclus heeft duidelijk gemaakt dat voor het doorgaande proces van monitoring en kwaliteitsverbetering het werken vanuit competentiesets beter aansluit op het specifieke competentiegerichte karakter van de kunstvakdocentenopleidingen. Dit is door de Raad voor kwaliteitsborging van 10voordeleraar bekrachtigd.

Binnen de competentiegerichte benadering, die zich kenmerkt door een integrale benadering van kennis, vaardigheden en attitude, krijgt kennis vooral betekenis in relatie tot het handelen. Integrale toetsing, bij voorkeur met een sterk formatief karakter is een belangrijke waarde binnen de pedagogiek van de kunstvakdocentenopleidingen.

De keuze voor eindtermen in de vorm van bondige competentiesets wordt ook ingegeven door de ambitie om bureaucratie te vermijden en de eindtermen in de gehele sector daadwerkelijk tot leven te brengen: in herkenbare taal voor discussie met het werkveld, met studenten, als basis voor peer-review en als ijkpunt en inspiratiebron voor curriculumvernieuwingen.

⁵ Zie voetnoot 3, pagina 8.

⁶ Een van de meest gebruikte theorieën om kennisniveaus te duiden.

De relatie met de wettelijke bekwaamheidseisen wordt ondermeer gelegd via de Dublin-descriptoren (bijlage C). Inmiddels heeft de Onderwijscoöperatie vakinhoudelijke, vakdidactische en pedagogische bekwaamheidseisen herijkt; deze zijn in 2017 bij Algemene Maatregel van Bestuur door de minister van OC&W vastgesteld. De relatie tussen de elementen van de vakdidactische en pedagogische competenties en deze competentiesets wordt in detail zichtbaar gemaakt in bijlage B.

4.2.2 FORMULERING KENNISBASIS NIEUWE STIJL

Naast de meegegeven specificaties van de stuurgroep hebben de volgende keuzes en overwegingen een rol gespeeld bij de formulering van de competenties.

- Gedragsindicatoren zijn voorbeelden van gedrag of activiteit waarmee het vermogen aangetoond kan worden.
- De formuleringen zijn zo gekozen dat zowel het binnenschoolse werkveld als kunsteducatie buiten de scholen wordt gedekt. Vanwege het civiel effect van het diploma is voor de bovenbouw havo/vwo een uitzondering gemaakt en zijn de competenties een laag dieper uitgewerkt (bijlage A).
- In verband met de leesbaarheid is gekozen voor korte aanduidingen van wat bedoeld wordt. Waar bijvoorbeeld sprake is van 'lerenden' moet gedacht worden aan leerlingen op school, maar ook aan volwassen deelnemers aan een workshop of een flashmob. Bij Docent Theater wordt soms naar de lerende verwezen als naar 'de ander', die ook speler of co-creator kan zijn of in het publiek kan zitten (zie bijvoorbeeld hoofdstuk 5, indicator 1.3). Analoog hieraan wordt met de term 'leeromgeving' ook verwezen naar artistieke projecten buiten het traditionele klaslokaal: educatieve activiteiten van een kunstinstelling, een online muzikeducatief programma etc. Met indicator 4.3: 'opereert effectief binnen netwerken, media, procedures en afspraken die relevant zijn in de kunst- en cultuureducatieve context' wordt ook bedoeld: begrijpt hoe een school functioneert, welke regels gelden voor toetsing, welke mores gelden in communicatie met collega's enzovoort.
- De term 'artistiek' wordt gebruikt als kwalificerende aanduiding voor processen of producten uit de beroepspraktijk van (autonome en toegepaste) kunstenaars. Hij verwijst naar een combinatie van kenmerken zoals het hebben van een esthetische dimensie, getuigen van verbeeldingskracht, meer dan een perspectief hebben (een gelaagde betekenis hebben), fantasierijk en verrassend zijn. In de kunsteducatieve praktijk en in de context van Curriculum.nu is uiteraard ook het begrip 'creatief'

van groot belang. Creativiteit is het vermogen om nieuwe dingen te zien, bedenken en/of maken - die niet noodzakelijk van artistieke waarde hoeven te zijn. Omdat het kunstenaarschap en de bijbehorende makersvaardigheden vertrekpunt zijn van de kunstvakdocentprofielen wordt hier consequent de term 'artistiek' gebruikt.

- De competenties ontleen elk hun betekenis aan de samenhang met de andere competenties, die gezien kunnen worden als concentrische ringen met het onderzoekend en reflecterend vermogen als verbindend element door de ringen heen. Een voorbeeld: een docent dans onderzoekt vanuit zijn danskunstenaarschap hoe hij voor een klas vmbo'ers een choreografie kan ontwerpen (artistieke competentie) en doen uitvoeren (pedagogisch-didactische en interpersoonlijke competenties) die qua bewegingstaal en stijl aansluit op hun belevingswereld (omgevingsgerichte competentie).
- Het bachelorniveau van opleidingen kan gedefinieerd worden in de breedte (de samenhang tussen competenties) en/of diepte (diepgang van één of enkele competenties).
- Alumni kunnen de master Kunsteducatie als één van de vervolgoopleidingen gebruiken voor hun verdere professionalisering. De competentieset van de master is een aandachtspunt in het beoogde 'driehoeksoverleg' van de opleidingen met het werkveld. Voor de helderheid is deze set daarom in dit document niet direct naast de bachelorcompetentiesets geplaatst maar in een erop volgend hoofdstuk (hoofdstuk 6) opgenomen. De master Kunsteducatie gebruikt de nieuwe bachelorprofielen uiteraard om de relatie tussen master- en bachelorprofielen te blijven toetsen.
- Bij de profielen van de uitvoerende kunstopleidingen zijn de gedragsindicatoren indicatief. Vanwege het civiel effect van de docentenopleidingen in de kunsten zijn de indicatoren hier bindend. Tegelijkertijd is er bewust naar gestreefd een set te creëren die in zijn formuleringen ruimte laat om te interpreteren en te profileren. Elke instelling en opleiding daarbinnen moet zich (met name extern bij bv. accreditatie) kunnen verantwoorden voor de daarbij gemaakte keuzes.

4.3 VISIE VAN DE KUNSTVAKDOCENTEN-OPLEIDINGEN OP HET WERKVELD EN DE THEMA'S UIT DE BEROEPSPROFIELEN

De opleidingen herkennen zich in de beroepsprofielen zoals die in 2016 zijn gepubliceerd door het LKCA. Maar er zijn ook enkele werkgebieden en ontwikkelingen niet in beeld gebracht.

In dit hoofdstuk worden de beroepsprofielen aangevuld en standpunten verduidelijkt tegenover kwesties die een rol spelen in de aansluiting opleiding - werkveld.

Overzicht over de hybride beroepspraktijk

Alumni van kunstvakdocentenopleidingen komen zelden terecht in één functie. Terecht beschrijven de beroepsprofielen dat de beroepspraktijk hybride is. De aparte profielen die voor de verschillende delen van het werkveld geschreven zijn, suggereren bij de lezer mogelijk een onderscheid dat in de praktijk van de docent niet bestaat. De opleidingen leiden op voor de volle breedte van het werkveld en geven studenten de kans zich op onderdelen verder te profileren.

Voorbeeld: een alumna Docent BKV is zzp'er en geeft kunstgeschiedenis aan het Grafisch Lyceum (mbo), verzorgt het 'proefstuderen' voor belangstellende aankomende studenten aan de opleiding Docent BKV (hbo), is educator en verzorgt educatieve programma's bij 'Garage Rotterdam'.

Ook voor schoolleiders is het vakgebied meer een geheel dan de nieuwe beroepsprofielen doen vermoeden: een kunstdocent zal binnen een school vaak zowel werkzaam zijn in de onder- als in de bovenbouw, zowel in vmbo als in havo/vwo.

Ontwikkelingen bij de opleidingen

De opleidingen houden zich intensief bezig met de veranderende aard en betekenis van kunst en kunsteducatie in de 21e eeuw.

Er zijn de laatste jaren vele, sterk uiteenlopende werkerreinen ontstaan die niet allemaal beschreven zijn in de nieuwe beroepsprofielen. Vooral in het buitenschoolse werkveld hebben kunstdocenten nieuwe werkgebieden gevonden, zoals bij educatieve diensten van theater- en dansgezelschappen, in de museumeducatie, bij specifieke doelgroepen (b.v. Alzheimerpatiënten), etc. Ook hebben digitale ontwikkelingen de afgelopen decennia een vlucht genomen, waar de opleidingen op ingespeeld hebben. Zo is het muziekonderwijs in de afgelopen jaren fundamenteel veranderd. Nu iedereen kan produceren en distribueren is de ontwikkeling van motorische vaardigheden minder een voorwaarde voor een actieve en vervullende muziekpraktijk. De rollen van performer en luisteraar vermengen zich; creëren en bewerken lopen in elkaar over.

Hoewel het nog steeds zo is dat muziek en BKV een groter aandeel hebben in het binnenschoolse werkveld dan de disciplines dans en theater, worden ondernemerschap en buitenschoolse werkerreinen ook voor hen steeds belangrijker. Omgekeerd worden de kunstdisciplines dans en theater meer zichtbaar binnen het binnenschoolse onderwijs.

Verhouding kunstvak(docent) – leergebieden op school

Schoolleiders stellen expliciet dat beginnende kunstvakdocenten zich bewust moeten zijn van de meerwaarde en mogelijkheden van hun vak voor het hele onderwijs en bereid moeten zijn deze schoolbreed uit te dragen en in te zetten. Ze moeten hun eigen vak kunnen verbinden met andere vakken, in de kunsten en daarbuiten; kunnen denken in leergebieden. Het KVDO ziet hier een belangrijke rol voor alumni. Ook met de thema's burgerschap en identiteitsontwikkeling ziet het KVDO een belangrijke link.

Artistieke competenties in relatie tot de pedagogisch-didactische competenties

In de visie van het KVDO is de hbo-opgeleide kunstvakdocent in de eerste plaats een goede, inspirerende musicus, beeldend kunstenaar, danser of theatermaker. Iemand die anderen kan inspireren door zijn passie, eigen werk en creatie. En die vanuit zijn verbeeldingskracht een bijdrage levert aan de cognitieve, sociaal-emotionele, creatieve en sensomotorische ontwikkeling van mensen van alle leeftijden. Vanuit die eigen identiteit en verbeeldingskracht speelt de kunstdocent een unieke rol bij integratie van leergebieden en ontwikkeling van vaardigheden voor de 21e eeuw. Het artistieke proces, het ontwerpen is geïntegreerd in het pedagogisch-didactische proces. Als docent en maker denkt hij vanuit zijn kunstachtergrond mee over leerplanontwikkeling en bouwt samen met collega's aan een stimulerende onderwijsomgeving. In bijlage B, die een relatie legt tussen de pedagogische en didactische bekwaamheidseisen van de Onderwijscoöperatie enerzijds en de competentiesets van het KVDO anderzijds, is goed te zien dat er veel verbanden zijn met de indicatoren van de artistieke competentie.

Masteropleidingen

Voor de zeven interdisciplinaire masteropleidingen Kunsteducatie bieden de aandachtspunten die in de beroepsprofielen worden genoemd, zoals interdisciplinariteit, onderzoek, ondernemerschap en projectmatig werken, een bevestiging van de relevantie van hun programma's.

Het eerstegraads niveau

De kunstvakdocentenopleidingen hebben in het Nederlandse stelsel van lerarenopleidingen een aparte status; ze zijn ongegradeerd. De opzet wijkt af van de overige hbo-lerarenopleidingen, waar de tweedegraads bevoegdheid gehaald wordt in de bachelorfase en de eerstegraads bevoegdheid in de masterfase. Ze wijkt ook af van het universitaire model, waarin de eerstegraads bevoegdheid eveneens in de masterfase behaald wordt na een disciplinegerichte bachelor en (meestal) een vakmaster. Deze situatie is verankerd in bestuurlijke afspraken.

Op Nederlandse universiteiten bestaan geen eerstegraads kunstdocentenopleidingen op bachelorniveau. De Univer-

siteit Utrecht verzorgt een opleiding leraar VHO Muziek op masterniveau. Een samenvatting van de wet- en regelgeving op dit vlak is opgenomen in bijlage E.

De kunstvakdocentopleidingen garanderen startbekwaamheid voor het eerstegraads gebied doordat de bachelorstudent in de afstudeerfase onderzoek uitvoert dat zijn kunstpedagogische en artistieke vermogens rond relevante en actuele vragen uit de beroepspraktijk aantoont. In deze competentieset zijn de indicatoren met betrekking tot onderzoekend vermogen afgestemd op de aanbevelingen van de expertgroep Protocol van de Vereniging Hogescholen⁷ met betrekking tot het onderscheid tussen bachelor- en masterniveau.

Daarnaast borgt elke opleiding voor elke student een brede basis in theorie en praktijk van historische en hedendaagse kunst en cultuur. Deze is terug te vinden in hoofdstuk 5 in indicator 1.5: 'demonstreert (actuele) culturele, kunsthistorische en kunstbeschouwelijke kennis en vaardigheden en gebruikt deze om artistieke uitingen te verbinden met uitingen uit andere disciplines en met maatschappelijke contexten'. De achterliggende kennis die nodig is voor startbekwaamheid voor vakken op kunsttheoretisch, -historisch en -beschouwelijk terrein in bovenbouw havo/vwo is, zoals eerder genoemd, verder gespecificeerd in bijlage A.

Een alumnus is startbekwaam docent voor alle werkveldsegmenten die aansluiten op zijn discipline. Vakbekwaam wordt hij door ervaring in het werkveld op te doen en door zich verder te scholen op masterniveau. Om alle rollen in de bovenbouw vo vakbekwaam te kunnen vervullen, moeten kunstvakdocenten op masterniveau functioneren. De vraag uit het veld naar versterking van meta-cognitieve vaardigheden, zoals onderzoeksvaardigheden en kritische reflectie, wordt door het KVDO herkend. Hoewel dit masterniveau niet voor alle situaties via een master Kunsteducatie hoeft te zijn/worden behaald – de differentiatie in het werkveld is groot, en voor de alumni die binnenschools werken is de keuze van een master de zaak van de schoolleiding en de docent – positioneert het KVDO de master Kunsteducatie als een passende opleiding voor de vraag uit het werkveld. Zie ook hoofdstuk 6 De competenties van de master Kunsteducatie.

De masteropleidingen Kunsteducatie borgen het masterniveau zoals beschreven in de hbo-standaard van de Vereniging Hogescholen. De bacheloropleidingen doen hetzelfde voor het bachelorniveau. De Nederlands-Vlaamse Accreditatie Organisatie (NVAO) onderzoekt periodiek of het eindniveau van studenten voldoet aan de standaard⁸.

SPECIALISEREN EN PROFILEREN

Binnen de huidige regelgeving verleent het succesvol door-

⁷ Beoordelen is mensenwerk, bevindingen over de wenselijkheid en mogelijkheid van een gezamenlijk protocol voor het beoordelen van (kern)werkstukken, expertgroep Protocol o.l.v. Daan Andriessen, 31 januari 2014, deel 2
⁸ <https://www.nvaio.net/beoordelingskaders/beoordelingskaders-accreditatiestelsel-nederland>

lopen van een kunstvakdocentenopleiding de student een brede bevoegdheid gericht op de beschreven beroepsprofielen. Deze brede basis is gestoeld op het opleidingsprofiel van de betreffende opleiding die aansluit op de gemengde beroepspraktijk. Met de brede basis garandeert elke instelling en opleiding daarbinnen dat de student zich heeft ontwikkeld tot een startbekwame docent in het kunstvak en de theoretische vakken (nu ondermeer genoemd Kunst Algemeen), die zijn discipline verstaat en deze op een inspirerende manier kan uitdragen.

Flexibilisering en differentiatie zijn belangrijke actuele speerpunten in het hoger onderwijsbeleid: het is van belang dat een zo divers mogelijke instroom van studenten portfolio's kan samenstellen die aansluiten op de eigen ambities, mogelijkheden en voorkeuren. Binnen de breedte van het curriculum creëert de bachelorstudent een eigen profiel op een zelf gekozen terrein. Daarvoor kan hij bijvoorbeeld een minor, keuzevakken, stages en de afstudeerfase gebruiken. De specialisatie en profilering kunnen plaatsvinden in een van de werkvelden in het onderwijs en daarbuiten, bijvoorbeeld naar werkgebieden, doelgroepen of methodieken. Voor de toekomstige werkgever is dit zichtbaar in het portfolio waarmee een student afstudeert.

Wanneer de alumnus gedurende zijn loopbaan zijn expertise wil verdiepen in zijn beroepsuitoefening danwel zijn beroepsuitoefening verleggen, bieden de opleidingen daar een passend LevenLangLeren-programma voor aan op bachelor- en masterniveau. Het KVDO streeft ernaar dat de instellingen met kunstvakopleidingen in samenspraak met het werkveld een complementair aanbod ontwikkelen, onder meer voor het werkveldsegment vmbo. De gezamenlijke opleidingen maken hierover afspraken en zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit van het aanbod.

4.4 POSITIE VAN DE KUNSTVAKDOCENTEN-OPLEIDINGEN IN HET ONDERWIJSSTELSEL

Zoals beschreven in de vorige paragraaf, zijn er nationaal en internationaal algemene niveau-aanduidingen voor hoger (beroeps)onderwijs, namelijk de daar genoemde Dublin descriptoren; de niveau-aanduiding van de Vereniging Hogescholen (hbo-standaard); het European Qualification Framework (EQF) en daaruit voortvloeiende Netherlands Qualifications Framework (NLQF). In Nederland is de hbo-bachelor in de NLQF op niveau 6 gepositioneerd boven mbo-4 (niveau 4) en associate degree (niveau 5); de hbo-master staat op niveau 7.

4.4.1 NIVEAUBESCHRIJVING ASSOCIATE DEGREE

Sinds de invoering van de bachelor-masterstructuur aan het begin van deze eeuw zijn er binnen het wetenschappelijk onderwijs en het hbo bachelor- en masteropleidingen, waardoor internationale vergelijkingen en mobiliteit voor studenten beter mogelijk zijn dan voorheen. In de VS, Canada, Australië, Japan en een aantal andere landen wordt daarnaast al langer gewerkt met de associate degree als Short Cycle Higher Education. Het Ad-niveau is in 2006 opgenomen in het Nederlandse onderwijssysteem en vanaf 1 januari 2018 volledig zelfstandig verankerd als opleiding in de Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek. Op het moment van schrijven worden er nog geen Ad-opleidingen op het gebied van kunstvakdocentschap aangeboden.

4.4.2 NIVEAUBESCHRIJVING BACHELOR

De niveaubeschrijving van de bachelor is afgestemd op de nationale en internationale kaders voor eindkwalificaties die in de inleiding van deze paragraaf zijn genoemd. In bijlage C is weergegeven op welke manier de Dublin descriptors in de niveaubeschrijving van de bachelor zijn verwerkt.

4.4.3 NIVEAUBESCHRIJVING MASTER

De masteropleiding Kunsteducatie is een interdisciplinaire opleiding waarin de vier disciplines beeldende kunst en vormgeving, dans, muziek en theater zijn geïntegreerd. Ze is opgericht om docenten en educatoren in staat te stellen zichzelf en het werkveld verder tot ontwikkeling te brengen op het gebied van onderzoek, beleid, management, samenwerkingsprojecten en ondernemerschap. Tijdens hun opleiding leren de masterstudenten Kunsteducatie hun kunstpedagogische en didactische competenties toe te passen in nieuwe contexten en zeer verscheiden rollen (docent/ontwikkelaar, kunstenaar, educator, intermediair, consulent/manager, etc). Zij leren op innovatieve manieren complexe problemen op te lossen en hierover professioneel te communiceren. De afgestudeerde van de masteropleiding kan initiatieven opzetten en hier sturing en leiding aan geven.

Het niveau van de masteropleidingen kenmerkt zich net als de masteropleidingen in het overige kunstonderwijs door de volgende dimensies:

- Toename in complexiteit
- Toename in breedte en diepte van kennis en vaardigheden
- Toename in het nemen van verantwoordelijkheid
- Toename in zelfstandig functioneren
- Grotere reikwijdte

Op masterniveau is er in Nederland ook een opleiding Muziekeducatie op het Koninklijk Conservatorium. Deze is internationaal georiënteerd en richt zich op één kunstdiscipline.

4.4.4 VERSCHILLEN MET ANDERE HBO-OPLEIDINGEN, OPLEIDINGEN OP MBO-NIVEAU EN WETENSCHAPPELIJK ONDERWIJS

Binnen het hoger beroepsonderwijs maken de bacheloropleidingen Docent Beeldende kunst en vormgeving, Docent Dans, Docent Muziek en Docent Theater en de masteropleidingen Kunsteducatie deel uit van hogescholen die meestal ook disciplineverwant kunstvakonderwijs aanbieden. Dat onderwijs richt zich op kunstenaars die de ambitie hebben met hun werk waarde en betekenis toe te voegen aan het nationale en internationale kunstenveld. Omdat veel uitvoerende musici ook les geven is in 2016 de pedagogisch-didactische competentie tevens in het opleidingsprofiel Muziek opgenomen. Deze heeft in de opleidingen Muziek echter een veel beperktere plaats dan in de opleiding Docent Muziek.

Door de combinatie van de artistieke met de pedagogisch-didactische competenties onderscheidt het hbo-kunstvakdocentenonderwijs zich van andere opleidingen die zich op het werkterrein van de kunsten richten. Op hbo-niveau zijn dat bijvoorbeeld opleidingen die gericht zijn op de toepassing van vormen van kunstbeoefening als medium in een therapeutische setting. Ook deze opleidingen hebben een afzonderlijk opleidingsprofiel geformuleerd. Of opleidingen die vanuit een andere discipline (mede) gericht zijn op het domein van de kunsten, zoals kunstmanagement, -journalistiek en -marketing. Deze opleidingen appelleren aan andere kerncompetenties en selecteren niet bij de instroom op de artistieke toelatingnormen van de kunstvakdocentenopleidingen.

Op mbo-niveau betreft het onder meer de mbo-opleidingen Dans, Artiest en Musicalperformer. Deze opleidingen zijn sterk gericht op productie en uitvoering en minder op conceptuele verdieping, pedagogiek en didactiek. Zij leiden niet op tot een onderwijsbevoegdheid. Vergeleken met deze opleidingen kunnen de kunstvakdocentenopleidingen gekenschetst worden als initiërend, onderzoekend, reflectief en artistiek geëngageerd, wat onder meer in de houding en de professionele achtergrond van de docenten tot uitdrukking komt, maar ook in het ambachtelijke niveau, de mentaliteit en de zelfstandigheid van de studenten.

Net als in wetenschappelijke opleidingen is in de bachelor- en masteropleidingen in de kunsteducatie een belangrijke plaats ingeruimd voor kritische reflectie en verdieping die onder meer tot uitdrukking komen in een onderzoeksgericte mentaliteit. Overeenkomstig de opdracht van het

hbo worden resultaten van onderzoek door lectoraten toegankelijk gemaakt voor het werkveld (valorisatie). De vraag naar onderzoek vanuit het werkveld zou verder ontwikkeld kunnen worden, evenals de infrastructuur voor gerelateerd wetenschappelijk onderzoek.

Credits Marcel van Oostrom

Credits Marcel van Oostrom

Credits Hans van Den Bos Bosbeeld

5. DE COMPETENTIES VAN DE BACHELOR KUNSTVAK-DOCENTENOPLEIDINGEN

Lees voor uitleg bij gekozen formuleringen paragraaf 4.2.2.

1. ARTISTIEK (EERST GENERIEK, DAARNA PER DISCIPLINE)

De kunstvakdocent heeft een coherente artistieke visie van waaruit hij artistieke processen en producten realiseert. Hiermee inspireert en begeleidt hij lerenden in hun persoonlijke artistieke ontwikkeling.

De startbekwame kunstvakdocent (generiek):

1. onderzoekt persoonlijke of collectieve fascinaties en bronnen in verschillende contexten en vertaalt deze naar artistieke uitgangspunten, concepten en producten.
2. hanteert adequaat een breed scala aan ambachtelijke kennis en instrumentele vaardigheden, zowel op analoog als digitaal gebied.
3. brengt op inspirerende wijze (een deel van) een artistiek product door of met lerenden tot stand.
4. demonstreert inzicht in artistieke processen en producten en de wijze waarop deze ervaringen veroorzaken.
5. demonstreert actuele (inter)culturele, kunst-historische en kunstbeschouwelijke kennis en vaardigheden en gebruikt deze om artistieke uitingen te verbinden met uitingen van andere disciplines en met maatschappelijke contexten.

De startbekwame docent beeldende kunst en vormgeving:

1. onderzoekt als beeldend kunstenaar persoonlijke of collectieve fascinaties en bronnen in verschillende contexten, vertaalt deze naar artistieke concepten, en creëert beeldende producten.
2. hanteert adequaat een breed scala aan kennis en vaardigheden met betrekking tot concepten, media, technieken en materialen.
3. draagt op inspirerende wijze bij aan de totstandkoming van (een deel van) beeldende en/of interdisciplinair producten door of met lerenden.
4. demonstreert inzicht in beeldende processen en producten en reflecteert op de wijze waarop deze ervaringen veroorzaken.
5. demonstreert actuele (inter)culturele, kunsthistorische en kunstbeschouwelijke kennis en vaardigheden en gebruikt deze om beeldende uitingen te verbinden met andere kunstdisciplines en maatschappelijke contexten.

De startbekwame dansdocent:

1. onderzoekt als danskunstenaar persoonlijke of collectieve fascinaties en bronnen in verschillende contexten en geeft zijn visie vorm in artistieke concepten, bewegingsmateriaal en choreografieën.
2. hanteert adequaat een breed scala aan kennis, danstechnische vaardigheden en theatrale middelen en gebruikt op creatieve wijze de kernelementen van dans: kracht, tijd, ruimte en het lichaam als instrument.
3. brengt op inspirerende wijze (een deel van) interdisciplinaire en/of dansproducten door of met lerenden tot stand.
4. demonstreert inzicht in artistieke processen en producten en reflecteert op de wijze waarop deze ervaringen veroorzaken.
5. demonstreert actuele (inter)culturele, kunsthistorische en kunstbeschouwelijke kennis en vaardigheden en gebruikt deze om dans te verbinden met andere kunstdisciplines en maatschappelijke contexten.

De startbekwame muzikdocent:

1. onderzoekt als muzikant persoonlijke of collectieve fascinaties en bronnen in verschillende contexten en maakt zijn visie zichtbaar in artistieke concepten en muzikale producten.
2. hanteert adequaat een breed scala aan kennis en vaardigheden met betrekking tot muzikale concepten, stijlen en media, zowel op analoog als op digitaal terrein.
3. draagt op inspirerende wijze bij aan de totstandkoming van muzikale en/of interdisciplinaire producten door of samen met lerenden.
4. demonstreert inzicht in muzikale processen en producten en reflecteert op de wijze waarop deze ervaringen veroorzaken.
5. demonstreert actuele (inter)culturele, kunsthistorische, muziektheoretische kennis en vaardigheden en gebruikt deze om muziek te verbinden met andere kunstdisciplines en maatschappelijke contexten.

De startbekwame theaterdocent:

1. onderzoekt als theatermaker persoonlijke of collectieve fascinaties en bronnen in verschillende contexten en vertaalt deze vanuit een artistieke visie naar concepten, theatraal materiaal en theaterproducten.
2. werkt vanuit verbeeldingskracht en benut hierbij een breed scala aan kennis van theater, theatrale vaardigheden, middelen en materiaal.
3. brengt op inspirerende wijze (een deel van) interdisciplinaire en/of theaterproducten tot stand waar 'de ander' een onmisbaar onderdeel van is.
4. demonstreert inzicht in artistieke processen en producten en reflecteert op de wijze waarop deze ervaringen veroorzaken.

5. demonstreert actuele (inter)culturele, kunst-historische en kunstbeschouwelijke kennis en vaardigheden en gebruikt deze om theater te verbinden met andere kunst disciplines en maatschappelijke contexten.

2. PEDAGOGISCH EN DIDACTISCH

De kunstvakdocent beschikt over een breed spectrum aan pedagogische en didactische kennis en vaardigheden. Daarmee brengt hij voor individuele en groepen lerenden veilige en krachtige leeromgevingen tot stand.

De startbekwame kunstvakdocent:

1. toont in zijn didactisch handelen adequate kennis van (vak)didactiek, psychologie, pedagogiek en onderwijskunde.
2. creëert eigentijdse leeromgevingen vanuit een coherente didactische visie die in het perspectief van de ontwikkeling van de lerenden betekenisvol zijn.
3. realiseert gedifferentieerde en gepersonaliseerde leerprocessen.
4. signaleert, benoemt en begeleidt de individuele talenten en mogelijkheden van lerenden en stimuleert hun doorgaande ontwikkeling.
5. toetst de ontwikkeling en voortgang van de lerenden en beoordeelt de resultaten op verantwoorde wijze.
6. zet zijn kennis en vaardigheden met betrekking tot kunsteducatie in omwille van de ontwikkeling van discipline-overstijgende leerprocessen en -gebieden.

3. INTERPERSOONLIJK

De kunstvakdocent beschikt over een breed spectrum aan communicatieve kennis en vaardigheden. Daarmee brengt hij, vanuit zijn ambassadeurschap voor de kunsten, effectieve interacties en samenwerkingsvormen tot stand in verschillende beroepscontexten.

De startbekwame kunstvakdocent:

1. hanteert relevante communicatiemethoden, -technieken en -strategieën en toont inzicht in zijn communicatieve vaardigheden.
2. beargumenteert zijn artistieke, pedagogische en didactische keuzes mondeling en schriftelijk en zet deze vaardigheid op effectieve wijze in.
3. creëert een veilig klimaat waarin op een coöperatieve en constructieve manier wordt gecommuniceerd en samengewerkt.
4. levert een actieve, constructieve bijdrage aan verschillende vormen van overleg en samenwerken binnen en buiten het onderwijs.
5. gaat strategisch, flexibel en respectvol om met de

verschillende rollen, verantwoordelijkheden, belangen en kwaliteiten in de (internationale) interculturele beroepspraktijk.

6. draagt adequaat zijn visie uit op de positie en functie van kunst en kunsteducatie in de samenleving.

4. OMGEVINGSGERICHT

De kunstvakdocent signaleert en onderzoekt relevante ontwikkelingen in de (culturele) diversiteit van de globaliserende samenleving. Hij benut kansen en mogelijkheden om op een zakelijke en georganiseerde wijze de verbinding te leggen met zijn beroepspraktijk.

De startbekwame kunstvakdocent:

1. ontwikkelt culturele zelfkennis en kennis van perspectieven van 'de ander' en weet deze effectief toe te passen in zijn handelen.
2. stimuleert en ondersteunt partijen in de samenleving om vragen op het gebied van cultuurparticipatie te expliciteren.
3. opereert effectief binnen netwerken, media, procedures en afspraken die relevant zijn in de kunst- en cultuureducatieve context, zowel op analoog als digitaal gebied.
4. ontwikkelt vanuit zijn vakmanschap producten en initieert, organiseert en evalueert projecten in een breed cultureel-maatschappelijke spectrum.
5. toont zakelijk, creatief en organisatorisch inzicht bij het ontwikkelen van cultureel ondernemerschap voor de korte en langere termijn.
6. onderhandelt over organisatorische, financiële, en inhoudelijke aspecten van het werkveld met opdrachtgevers en andere belanghebbenden.

5. KRITISCH-REFLECTIEF EN ONDERZOEKEND

De kunstvakdocent komt door reflectie en onderzoek tot inzicht en kennis voor zijn functioneren als professional. Hij zet zijn onderzoeksvaardigheden in om lerenden te stimuleren bij de ontwikkeling van een onderzoekende houding en te begeleiden bij het doen van eenvoudig onderzoek.

De startbekwame kunstvakdocent:

1. reflecteert doelbewust en/of systematisch op zijn ontwikkeling als professional en maakt daarbij gericht gebruik van verschillende vormen van feedback.
2. formuleert voor zijn kunsteducatieve praktijk relevante onderzoeksvragen.
3. verzamelt, analyseert en interpreteert data en/of literatuur op het terrein van kunst en educatie op een systematische manier en trekt op grond hiervan conclusies.
4. onderbouwt en benut de resultaten van (zijn) onderzoek voor de ontwikkeling van beroepsproducten die

5. een bijdrage leveren aan een relevant vraagstuk. stimuleert een onderzoekende houding bij lerenden en begeleidt deze bij eenvoudig (artistiek) onderzoek.
6. gebruikt praktijkervaringen en (praktijk)onderzoek voor een duurzame ontwikkeling van zijn beroepsvisie en professionaliteit.

Credits Stijn Kriele

Credits Danielle Corbijn

6. DE COMPETENTIES VAN DE MASTER KUNSTEDUCATIE

1. ARTISTIEK VERMOGEN

De hbo-master Kunsteducatie geeft vanuit een eigen en eigenzinnige visie vorm aan artistieke processen.

De hbo-master Kunsteducatie:

- a. toont een eigen signatuur in zijn kunsteducatieve professie, producerend en reflectief.
- b. toont expertise in het creatieve, interdisciplinaire proces in een brede educatieve, sociale en artistieke context.
- c. geeft sturing aan artistieke en kunsteducatieve processen, waarbij hij inventief kan schakelen tussen verschillende rollen.
- d. volgt actief het actuele artistiek-educatieve discours en ontleent daarbij inzichten uit verschillende disciplines.

2. KUNSTPEDAGOGISCH EN -DIDACTISCH VERMOGEN

De hbo-master Kunsteducatie initieert, ontwerpt, stuurt en evalueert kunsteducatieve processen en producten vanuit een visie op kunst én educatie en realiseert deze in een actuele context.

De hbo-master Kunsteducatie:

- a. signaleert en bestudeert nieuwe inzichten in het pedagogische domein, experimenteert met toepassingen hiervan en levert bijdragen aan de innovatie van de eigen beroepscontext.
- b. vertaalt zijn kennis en inzichten uit verschillende theorieën en kennisgebieden naar passende, actuele didactieken voor diverse doelgroepen.
- c. positioneert zijn kennis over disciplineoverstijgende of interdisciplinaire processen in actuele beroepscontexten.
- d. relateert zijn kunstpedagogisch handelen aan theorie, eigen visie en beroepsethiek.

3. ONDERZOEKEND VERMOGEN

De hbo-master Kunsteducatie ontwerpt en verricht op een methodologisch verantwoorde wijze praktijkgericht onderzoek en kan de resultaten ervan rapporteren, kritisch evalueren en communiceren.

De hbo-master Kunsteducatie:

- a. formuleert en operationaliseert voor de kunsteducatieve praktijk relevante onderzoeksvragen.
- b. maakt kritisch gebruik van geëigende nationale en internationale bronnen op het terrein van kunst en educatie en relateert deze aan eigen onderzoek.
- c. verzamelt, analyseert en interpreteert data op een

systematische manier en trekt op grond hiervan conclusies.

- d. communiceert helder zijn onderzoeksresultaten met relevante publieksgroepen en levert hiermee een bijdrage aan het vakgebied.

4. CULTUREEL ONDERNEMEND VERMOGEN

De hbo-master Kunsteducatie geeft op een ondernemende wijze richting aan zijn professioneel handelen en geeft blijk van leiderschap onderbouwd door een sociaal-maatschappelijk engagement.

De hbo-master Kunsteducatie:

- a. anticipeert op nieuwe ontwikkelingen en vragen in het kunsteducatieve veld en vertaalt deze in nieuwe producten en markten.
- b. beschikt over een eigen professioneel netwerk om zijn kunsteducatieve praktijk te positioneren bij personen en instellingen uit kunst, onderwijs en maatschappelijke stakeholders.
- c. communiceert, overlegt en onderhandelt over organisatorische, financieel-economische en inhoudelijk aspecten van de beroepspraktijk en kan daarbij een vakgroep, school, organisatie of instelling representeren.
- d. toont leiderschapkwaliteiten in zijn eigen handelen en in het aansturen van derden.
- e. plaatst zijn professioneel denken en handelen in een bredere context van duurzame economische ontwikkelingen in de kunsten, onderwijs en maatschappij. Hij levert hiermee een bijdrage aan de maatschappelijke waarde van kunsteducatie en aan de positie van kunst en kunsteducatie in de samenleving.

5. VERMOGEN TOT KRITISCHE REFLECTIE

De hbo-master Kunsteducatie toont een zelfstandig lerende en kritisch reflecterende houding, waarbij hij zich bewust verhoudt tot artistieke en (kunst)pedagogische visies enerzijds en complexe maatschappelijke en ethische vraagstukken anderzijds.

De hbo-master Kunsteducatie

- a. geeft zelf gericht sturing aan zijn leerproces.
- b. analyseert en evalueert kritisch zijn professioneel handelen in verschillende rollen en contexten.
- c. onderbouwt zijn visie op kunsteducatie en scherpt deze aan in een voortdurend proces van nieuwe kennisverwerving, nationaal en internationaal.
- d. beoordeelt kritisch zijn discipline-overstijgende kennis van theorieën, kernconcepten en werkwijzen op mogelijke originele toepassingen in de beroepspraktijk.

Credits ARTEZ

Credits Dit zijn wij over ons geluk

Credits Lara Struijk

Credits Marcel van Oostrom

Credits Heddy van Asten

Credits Jolien Alleleijn

Credits William van der Voort

Credits Danielle Corbijn

Kennisbasis kunsttheoretische, -historische en -beschouwelijke vakken⁹.

De startbekwame kunstvakdocent :

- hanteert verschillende analysemethodes voor het beschouwen van kunstuitingen op het gebied van architectuur, beeldende kunst en vormgeving, dans, film, muziek, nieuwe media, theater en combinaties daarvan.
- hanteert bij het beschouwen van de kunsten thema's als: feit en fictie, schoonheid en lelijkheid, autonoom en toegepast, ambachtelijk en industrieel, amusement en engagement, digitaal en analoog, individueel en coöperatief, traditie en innovatie, herkenning en vervreemding, monodisciplinair, multidisciplinair, interdisciplinair en lokaal en globaal.
- past interdisciplinaire kennis van de actuele kunsten en populaire cultuur en kunstdisciplines toe, gerelateerd aan hedendaagse thema's en maatschappelijke ontwikkelingen.
- past kennis van de cultuurhistorische samenhang van de kunstdisciplines (dans, muziek, theater en beeldende kunst en vormgeving) en van hun maatschappelijk functioneren in verschillende tijdvakken toe.
- plaatst zijn interdisciplinaire vakkennis in een actueel mondiaal en cultureel divers perspectief.
- verbindt verschillende kunstvormen met thema's als religie, levensbeschouwing, esthetica, economie, vermaak, wetenschap, techniek, en interculturaliteit.

⁹ Momenteel Kunst Algemeen, CKV en vaktheorie tekenen, handvaardigheid, textiele vormgeving en muziek. De indicatoren sluiten aan op de betreffende examenvakken in bovenbouw havo/vwo.

Relatie tussen de pedagogische en didactische bekwaamheidseisen van de Onderwijscoöperatie en de KVDO-competenties

Als uitgangspunt zijn de bekwaamheidseisen ten aanzien van de leraar voortgezet onderwijs en de docent educatie en beroepsonderwijs genomen. Deze overlappen met de eisen voor het primair onderwijs⁹ en het voorbereidend hoger onderwijs.

Indicatoren KVDO	Competenties KVDO:	Bekwaamheidseisen OC:				
		1. artistiek	2. pedagogisch-didactisch	3. inter-persoonlijk	4. omgevingsgericht	5. krit.refl. en onderz.
1	pedagogisch didactisch		a,b,c,e,f,g,k,l,m,n a,c,e,g,h,i,l,m,o,p	n,o d,m,n,p	a,d,g,l,n,o b,m	o s,u,v,y
2	pedagogisch didactisch	b,n	f,g,h,i,j,k a,c,d,e,h,i,l,n,o	e,l,m,n x,y	f	o
3	pedagogisch didactisch	f,h,i,j i	d,f,g,h,i,j,k a,d,h,i,l,o,p,t	f,g,h,i,j k,l,q	e,n b,d,u	w
4	pedagogisch didactisch	m b,i	c,d,f,h,i,j,k,l a,i,l,o,p,r,t	f,l,n,o k,l,q,t,u,w	g,i,k	
5	pedagogisch didactisch		c,h,i,j,k,m f,j,r	d,f,l,n u		
6	pedagogisch didactisch		d,f,k c,h,w			o s,v

PEDAGOGISCH BEKWAAM, kennis

- Hij heeft kennis van ontwikkelingstheorieën en de gedragswetenschappelijke theorie die voor zijn onderwijspraktijk relevant zijn (bijvoorbeeld elementen uit de sociale psychologie en de communicatietheorie) en kan die betrekken op zijn pedagogisch handelen. In de context van het beroepsgerichte onderwijs houdt dit onder andere in dat hij zich verdiept in de theoretische en praktische aspecten van het leren functioneren in een beroep en de ontwikkeling van beroepsidentiteit.
- Hij heeft kennis van agogische en pedagogische theorieën en methodieken, die voor zijn onderwijspraktijk relevant zijn en kan die betrekken op zijn pedagogisch handelen.

⁹ Momenteel Kunst Algemeen, CKV en vaktheorie tekenen, handvaardigheid, textiele vormgeving en muziek. De indicatoren sluiten aan op de betreffende examenvakken in bovenbouw havo/vwo.

- c Hij heeft kennis van veelvoorkomende ontwikkelings- en gedragsproblemen en -stoornissen.
- d Hij weet hoe hij zicht kan krijgen op de leefwereld van zijn leerlingen en hun sociaal-culturele achtergrond. Hij weet hoe hij daarmee rekening kan houden in zijn onderwijs.
- e Hij heeft zich theoretisch en praktisch verdiept in de pedagogiek van het type onderwijs en het deel van het curriculum waarin hij werkzaam is.

PEDAGOGISCH BEKWAAM, kunde

- f Hij kan groepsprocessen sturen en begeleiden.
- g Hij kan vertrouwen wekken bij zijn leerlingen en een veilig pedagogisch klimaat scheppen.
- h Hij kan ruimte scheppen voor leren, inclusief het maken van vergissingen en fouten.
- i Hij kan verwachtingen duidelijk maken en eisen stellen aan leerlingen.
- j Hij kan het zelfvertrouwen van leerlingen stimuleren, hen aanmoedigen en motiveren (onder meer in het kader van loopbaanoriëntatie en -begeleiding).
- k Hij heeft oog voor de sociaal-emotionele en morele ontwikkeling van zijn leerlingen en doet daar recht aan. In de context van het beroepsgerichte onderwijs gaat het hier ook om de begeleiding van de leerling bij het ontwikkelen van beroepsidentiteit.
- l Hij kan ontwikkelings-, gedragsproblemen en -stoornissen signaleren en indien nodig met hulp van collega's oplossingen zoeken of doorverwijzen.
- m Hij kan zijn onderwijs en zijn pedagogische omgang met zijn leerlingen uitleggen en verantwoorden.
- n Hij kan zijn pedagogisch handelen afstemmen met anderen die vanuit hun professionele verantwoordelijkheid bij de leerling betrokken zijn, zoals begeleiders van het leren op de werkplek en (indien de leerling nog niet volwassen is) ouders.
- o Hij is in staat tot kritische reflectie op zichzelf in de pedagogische relatie.

DIDACTISCH BEKWAAM, kennis

- a De leraar heeft kennis van verschillende leer- en onderwijstheorieën die voor zijn onderwijspraktijk relevant zijn en kan die herkennen in het leren van zijn leerlingen. In de context van het beroepsgerichte onderwijs houdt dit onder andere in dat hij zich verdiept in de theoretische en praktische aspecten van leren op de werkplek.
- b De leraar kent verschillende methodes (onder meer methodes ten behoeve van beroepsgericht onderwijs) en criteria waarmee hij de bruikbaarheid van de methodes voor zijn leerlingen kan vaststellen. Hij kent verschillende manieren om binnen een methode te differentiëren en recht te doen aan verschillen tussen leerlingen. Hij kan de methode aanvullen en verrijken.
- c De leraar weet hoe een leerplan in elkaar zit en kent de criteria waaraan een goed leerplan moet voldoen (onder meer in het kader van beroepsgericht onderwijs).
- d De leraar heeft kennis van digitale leermaterialen en -middelen. Hij kent de technische en pedagogisch-didactische mogelijkheden en beperkingen daarvan.
- e De leraar kent verschillende didactische leer- en werkvormen (onder meer ten behoeve van het beroepsgerichte onderwijs) en de psychologische achtergrond daarvan. Hij kent criteria waarmee de bruikbaarheid daarvan voor zijn leerlingen kan worden vastgesteld.
- f De leraar kent verschillende doelen van evalueren en toetsen. Hij kent verschillende, bij deze doelen passende vormen van observeren, toetsen en examineren. Hij kan toetsen ontwikkelen, toetsresultaten beoordelen, analyseren en interpreteren en de kwaliteit van toetsen en examens beoordelen. Hij kan

bruikbare en betrouwbare voortgangsinformatie verzamelen en analyseren en op grond daarvan zijn onderwijs waar nodig bijstellen.

- g De leraar heeft zich theoretisch en praktisch verdiept in de vakdidactiek ten behoeve van het type onderwijs en het deel van het curriculum waarin hij werkzaam is. In de context van het beroepsgerichte onderwijs houdt dit in dat hij zich verdiept heeft in didactiek ten behoeve van beroepsgericht onderwijs, de vormgeving en begeleiding van het leren op de werkplek en op de samenwerking met het beroepenveld en met praktijkbegeleiders bij het begeleiden van dit leren.

DIDACTISCH BEKWAAM, kunde

De leraar kan onderwijs voorbereiden:

- h Doelen stellen, leerstof selecteren en ordenen.
- i Samenhangende lessen uitwerken met passende werkvormen, materialen en media, afgestemd op het niveau en de kenmerken van zijn leerlingen. In de context van het beroepsgerichte onderwijs houdt dit in dat hij onderwijs kan vormgeven gericht op de beroepspraktijk.
- j Passende en betrouwbare toetsen kiezen, maken of samenstellen.

De leraar kan onderwijs uitvoeren en het leren organiseren:

- k Een adequaat klassenmanagement realiseren en leiding en begeleiding geven aan groepen leerlingen buiten de context van klas of les.
- l Aan leerlingen de verwachtingen en leerdoelen duidelijk maken en leerlingen motiveren om deze te halen.
- m De leerstof aan zijn leerlingen begrijpelijk en aansprekend uitleggen, voordoen hoe ermee gewerkt moet worden en daarbij inspelen op de taalbeheersing en taalontwikkeling van zijn leerlingen.
- n Doelmatig gebruik maken van beschikbare digitale leermaterialen en -middelen.
- o De leerlingen met gerichte activiteiten de leerstof laten verwerken, daarbij variatie aanbrengen en bij instructie en verwerking een gerichte inzet van loopbaanoriëntatie en -begeleiding, differentiëren naar niveau en kenmerken van zijn leerlingen.
- p De leerling begeleiden bij die verwerking, stimulerende vragen stellen en opbouwende gerichte feedback geven op taak en aanpak.
- q Samenwerking, zelfwerkzaamheid en zelfstandigheid stimuleren.

De leraar kan onderwijs evalueren en ontwikkelen:

- r De voortgang volgen, de resultaten toetsen, analyseren en beoordelen.
- s Feedback vragen van leerlingen en deze feedback tezamen met zijn eigen analyse van de voortgang gebruiken voor een gericht vervolg van het onderwijsleerproces.
- t Leerproblemen signaleren en indien nodig met hulp van collega's oplossingen zoeken of doorverwijzen.
- u Advies vragen aan collega's of andere deskundigen; hij weet wanneer en hoe hij advies kan geven. (Hierbij kan de leraar gebruik maken van methodieken voor professionele consultatie en leren zoals supervisie en intervisie.)
- v Zijn didactische aanpak en handelen evalueren, analyseren, bijstellen en ontwikkelen.
- w Bijdragen aan pedagogisch-didactische evaluaties in zijn school en deze in afstemming met zijn collega's gebruiken bij de onderwijsontwikkeling in zijn school.
- x De inhoud en de didactische aanpak van zijn onderwijs uitleggen en verantwoorden.
- y Kritisch reflecteren op zijn eigen pedagogisch-didactisch handelen.

Verwijzing naar Dublin descriptoren bachelor

Dublin descriptoren bachelor:	Competentie bachelor:
Kennis en inzicht	artistiek, pedagogisch-didactisch, interpersoonlijk, omgevingsgericht, kritisch-reflectief en onderzoekend
Toepassen kennis en inzicht	artistiek, pedagogisch-didactisch, interpersoonlijk, omgevingsgericht, kritisch-reflectief en onderzoekend
Oordeelsvorming	artistiek, pedagogisch-didactisch, interpersoonlijk, omgevingsgericht, kritisch-reflectief en onderzoekend
Communicatie	artistiek, pedagogisch-didactisch, interpersoonlijk, omgevingsgericht, kritisch-reflectief en onderzoekend
Leervaardigheden	artistiek, omgevingsgericht, kritisch-reflectief en onderzoekend

BIJLAGE D.

Geschiedenis van de actualisering

De eerste generatie opleidingsprofielen voor de kunstvakdocentenopleidingen dateert van 2004. Deze profielen waren onder meer het product van de herstructurering van het kunstonderwijs, die was ingezet in 1997. De Projectorganisatie Kunstvakonderwijs heeft in 1999 voor de ontwikkeling van deze opleidingsprofielen beroepsprofielen opgeleverd.

In 2009 heeft het KVDO een position paper opgesteld, waarin het volgende wordt gezegd over kunsteducatie:

Kunsteducatie gaat in de eerste plaats over de ontwikkeling van een autonome, spontane kunstbeoefening en kunstbeleving van lerenden vanuit een interne motivatie. Docenten in de kunstvakken zetten dit proces in werking met mensen van alle leeftijden en in uiteenlopende situaties binnen en buiten het onderwijs. Zij hanteren in hun educatieve activiteiten hun persoonlijke fascinaties, vakmanschap, verbeeldingskracht en creativiteit, kennis van de historie en context van hun kunstvorm en het vermogen om bij anderen kennis, inzicht, vaardigheden en plezier tot ontwikkeling te brengen.

Bij kunsteducatie is het activerend leren (maken en doen) het vertrekpunt om te komen tot een authentieke beleving. Het zelf maken van kunst heeft een andere, veelal diepere belevingswaarde ten opzichte van het beschouwen van kunst. Beide zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Elke kunstdiscipline draagt op een eigen wijze bij aan de kracht van verbeelding, waardering, betekenisgeving en analyse.

Kunsteducatie ondersteunt de ontwikkeling van mensen om eigenzinnig en oorspronkelijk creatief probleemstellend en probleemoplossend te kunnen denken en handelen. Dit 'out-of-the-box' denken en handelen leidt mede tot de ontwikkeling van persoonlijke waarden en speelt in op eigenschappen die in toenemende mate van belang zijn in relatie tot culturele diversiteit, globalisering, de netwerkeconomie en de belevingsmaatschappij. Kunsteducatie heeft dus zowel een doel in zichzelf (het maken en ervaren van kunst) als een vakoverstijgend doel (het ontwikkelen van smaak, morele waarden en sociaal-maatschappelijk bewustzijn).

De nieuwe beroepsprofielen en opleidingsprofielen laten zien dat er veel veranderd is en dat we intussen veel beter in staat zijn de aard van het werkveld en de eisen aan de opleidingen te beschrijven.

In 2011 hebben de toenmalige sectorinstituten binnen de cultuursector en de HBO-raad het 'Raamconvenant landelijk overleg aansluiting sector kunstonderwijs - werkveld' afgesloten.

Dit convenant stelde het kunstvakonderwijs verantwoordelijk voor het actualiseren van opleidings(competentie)profielen. De sectorinstituten konden niet worden beschouwd als vertegenwoordigers van de beroepspraktijk. De verantwoordelijkheid van de sectorinstituten, zoals geformuleerd in het convenant, richtte zich op het in samenspraak met de HBO-raad organiseren, coördineren en ondersteunen van het landelijk overleg aan de kant van de werkveldvertegenwoordiging. De HBO-raad, inmiddels Vereniging Hogescholen (VH) coördineerde dit proces via het Sectoraal Adviescollege Kunstonderwijs (Sac-kuo).

Het Raamconvenant was gesloten voor de duur van twee jaar, waarna evaluatie zou plaatsvinden. Eventuele verlenging was niet meer relevant door de bezuinigingen op en/of rolwijziging van bijna alle sectorinstituten vanaf 2013. Het KVDO en het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) hebben na de opheffing van Kunstfactor in de geest van het Raamconvenant samengewerkt aan de profielontwikkeling.

In het kader van het Sectorplan kunstonderwijs (2012-2016) en het Advies van de commissie-Dijkgraaf heeft het KVDO de afgelopen jaren gewerkt aan de verdere versterking van de aansluiting van de opleidingen op het werkveld. Via de jaarlijkse voortgangsrapportages van het Sectorplan is sinds 2012 de voortgang van de sector gemonitord¹¹

De totstandkoming en actualisering van eindkwalificaties is een dynamisch proces. In het geval van de kunstvakdocentenopleidingen hebben zich de afgelopen jaren parallelle en tussentijdse ontwikkelingen voorgedaan die de dynamiek en complexiteit hebben versterkt en de “normale” volgtijdelijkheid in de procesgang sterk beïnvloed.

2011-2013: Vernieuwde Opleidingsprofielen

In 2013 is de tweede generatie opleidingsprofielen voor de bachelor- en masteropleidingen opgesteld. De eindkwalificaties zijn daarin beschreven als competentiesets. De kunstvakdocentenopleidingen kozen voor een systematiek van vijf competenties en gaven aan hoe deze zich verhouden tot de wettelijke bekwaamheidseisen zoals die zijn vastgelegd in de SBL-competenties. In 2013 zijn de opleidingsprofielen positief beoordeeld door een representatieve vertegenwoordiging van het werkveld. Ze zijn niet aan het bestuur van de Vereniging Hogescholen aangeboden ter vaststelling, omdat het opleidingsprofiel in samenhang met een recent beroepsprofiel dient te worden beoordeeld – en dat was toen nog in ontwikkeling. Wel zijn ze inmiddels bij alle opleidingen geïmplementeerd.

2012: Kennisbasis docentenopleidingen

Daarnaast werden, naar aanleiding van nieuwe afspraken in het hoger onderwijs over versterking van de kenniscomponent in de lerarenopleidingen, kennisbases opgesteld. Regievoerder hiervoor was het programma 10voordeleraar van de Vereniging Hogescholen. De kennisbases beschrijven vrij gedetailleerd over welke kennis afgestudeerden moeten beschikken voor het binnenschoolse werkveld en hoe deze zich verhouden tot de competentiesets. De kennisbases zijn gevalideerd door het werkveld in 2012. De competentiesets en kennisbases zijn beide richtinggevend voor de huidige opleidingscurricula.

2015: Dialoog met het binnenschoolse werkveld over vakbekwaamheid in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs

Vanwege de (ook bestuurlijke) discussies over de aansluiting van de kunstvakdocentenopleidingen op met name de bovenbouw van het havo/vwo, heeft het KVDO in 2015 op verzoek van het Sectoraal adviescollege kunstonderwijs (Sac-kuo) en in overleg met het LKCA prioriteit gegeven aan de discussie over de actualisering van het beroepsprofiel voor het segment van de bovenbouw havo/vwo en in het verlengde daarvan over de actualisering van de opleidingsprofielen. Het LKCA heeft in het beroepsprofiel ‘Bovenbouw havo-vwo’ concrete aanbevelingen gedaan, en het KVDO heeft daar in een notitie aan het Sac-kuo op gereageerd¹². Binnen het driehoeksoverleg (tussen docentenopleidingen, docentenberoepsverenigingen en schoolleiders) wordt het gesprek over deze en andere zaken gecontinueerd.

¹¹ Inhoudelijke aandachtspunten voor de kunstvakdocentenopleidingen waren voor deze periode: profileren en samenwerken, versterken van opleidingen en van binnen- en buitenschoolse kunsteducatie.
¹² Deze notitie is opgenomen in Schakel-document (2016).

2014-2016: Project Peer-review Implementatie en Herijking Kennisbasis

In het kader van 10voordeleraar hebben de hogescholen met kunstvakdocentenopleidingen zich in 2014 verplicht om via peer-review tussen de opleidingen de implementatie van de kennisbases uit 2013 te monitoren en de kennisbases inhoudelijk te actualiseren. Dit ontwikkelings- en implementatieproces heeft de dialoog tussen de docentenopleidingen in de kunsten aanzienlijk geïntensiveerd. Er is een grotere behoefte ontstaan aan gemeenschappelijke taal en referentiekaders, ook tussen de disciplines. Daarnaast hebben de peer-reviews geleid tot vraagtekens bij nut en bruikbaarheid van de kennisbases in de bestaande vorm als uitgangspunt bij het proces van de peer-review.

De Raad voor kwaliteitsborging peer-review van 10voordeleraar heeft het KVDO toestemming gegeven om de peer-review-systematiek aan te doen sluiten op de competentiesets, in plaats van de kennisbasis. Dit stelt de peers in staat op een integrale manier met elkaar over de inhoud en toetsing van hun (competentiegerichte) curricula te praten.

De betrokken docenten en opleidingshoofden zijn enthousiast over de peer-reviews. Positieve effecten die genoemd worden zijn onder meer de stimulans die uitgaat van het collegiale gesprek over vakinhouden, de verdere professionalisering van docenten, een frisse blik op de relatie met de competentieset, bijdrage aan het creëren van een kwaliteitscultuur en versterking van het landelijk opleidingsnetwerk. Het project van 10voordeleraar en de bijbehorende subsidie zijn per 1 januari 2017 afgelopen; de hogescholen hebben structurele voortzetting van de peer-reviews gegarandeerd en integreren deze in hun interne kwaliteitszorgcyclus. Door de peer-review-cyclus ontwikkelen de opleidingen van het KVDO zich tot een professionele leergemeenschap. Mede daardoor zijn zij zich toenemend bewust van hun specifieke kracht binnen het onderwijsveld.

2016: Vernieuwde beroepsprofielen

Het LKCA heeft in 2016 op basis van landelijke werkveldconsultaties en regionale groepsgesprekken ontwikkelingen in het werkveld geschetst waartoe de opleidingen zich zouden moeten verhouden, en heeft deze vertaald naar de volgende beroepsprofielen:

6. Schets beroepspraktijk kunstdocent primair onderwijs (po)
7. Schets beroepspraktijk kunstdocent vmbo
8. Schets beroepspraktijk kunstdocent bovenbouw havo en vwo
9. Schets beroepspraktijk kunstdocent onderbouw havo en vwo
10. Schets beroepspraktijk actieve cultuurparticipatie

De beroepsprofielen van het LKCA zijn te vinden op <http://www.lkca.nl/over-het-lkca/publicaties-lkca/beroepsprofielen>.

2016: Schakeldocument bij de nieuwe beroepsprofielen voor kunstvakdocenten

De koninklijke weg bij profielontwikkeling is als volgt: nieuwe ontwikkelingen in de beroepspraktijk worden opgetekend in vernieuwde beroepsprofielen, die leiden tot aanpassingen in de opleidingsprofielen, die vervolgens vertaald worden naar vernieuwingen in de afzonderlijke profielen en curricula van de opleidingen. Door de dynamiek in de omgeving van het KVDO en met name de nieuwe eisen die aan docentenopleidingen zijn gesteld, is die route de afgelopen jaren in een andere volgorde verlopen. Om duidelijkheid te scheppen binnen de kaders van het Sectorplan 2012-2016 heeft het KVDO zijn meerjarenagenda medio 2016 neergelegd in het Schakeldocument, waarin het KVDO verantwoordt

welke positie het KVDO inneemt tegenover de nieuwe beroepsprofielen en hoe de eindkwalificaties in grote lijn daarop zouden worden aangepast. Dit document vormt de gespreksagenda voor de dialoog met vertegenwoordigers van het werkveld.

BIJLAGE E. Wettelijke kaders voor de onderwijsbevoegdheid van de kunstvakdocent

Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW)

De Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) regelt dat eventuele aan een opleiding verbonden bevoegdheden op het getuigschrift worden vermeld.

WHW, artikel 7.11 Getuigschriften en verklaringen, tweede lid:

'[...] Op het getuigschrift van het met goed gevolg afgelegde examen worden relevante gegevens vermeld, waaronder in ieder geval:

- a. de naam van de instelling en welke opleiding zoals vermeld in het register, bedoeld in artikel 6.13, het betreft,
- b. welke onderdelen het examen omvatte,
- c. in voorkomende gevallen welke bevoegdheid daaraan is verbonden, rekening houdend met artikel 7.6, eerste lid,
- d. welke graad als bedoeld in artikel 7.10a, eerste of tweede lid, is verleend, [...]'

In dit lid wordt verwezen naar artikel 7.6, eerste lid, over Beroepsvereisten:

'[...] Indien een instelling een opleiding aanbiedt, gericht op een bepaald beroep, en bij of krachtens de wet vereisten zijn gesteld ten aanzien van de kennis, het inzicht en de vaardigheden die betrokkenen zich op grond van de opleiding tot dat beroep moeten hebben verworven, draagt het instellingsbestuur er zorg voor dat degenen die deze opleiding volgen, ten minste in de gelegenheid zijn aan die vereisten te voldoen [...]'

Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel

De vereisten voor de beroepen in het onderwijs zijn geregeld in het Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel. In dit besluit wordt onderscheid gemaakt naar leraar po, leraar vo/docent beroepsgericht onderwijs en leraar vho. Op het getuigschrift dient te worden vermeld voor welke van deze categorieën bekwaamheidseisen de afgestudeerde is opgeleid. Ook dient op het getuigschrift te worden aangegeven voor welk vak of welke vakken deze bevoegdheid geldt.

Regeling Conversietabel getuigschriften en vakken voortgezet onderwijs

In de Regeling conversietabel getuigschriften en vakken voortgezet onderwijs staat een toelichting op de actuele bevoegdheden voor de kunstvakken:

'De bevoegdheden voor de kunstvakken zijn thans geregeld in de Wet op de beroepen in het onderwijs (Wet BIO). In artikel XI van de Wet BIO is het overgangsrecht opgenomen voor bestaande bewijzen van bekwaamheid en bestaande bevoegdheden. Daarin is – kort gezegd – bepaald dat bewijzen van bekwaamheid die bestonden op het moment van inwerkingtreding van de Wet BIO, worden gerespecteerd. De bevoegdheden voor de kunstvakken waren tot inwerkingtreding van de Wet BIO op 1 augustus 2006 geregeld in de Regeling bewijzen van bekwaamheid O.W.V.O. en de Regeling onderwijsbevoegdheid CKV2,3. De beleidsregel Regeling onderwijsbevoegdheid culturele kunstzinnige vorming 1 (CKV) is bovendien nog van toepassing.

In de afgelopen decennia is een aantal nieuwe kunstvakken toegevoegd en is de naam van een aantal kunstvakken gewijzigd. Hierdoor is een complex stelsel van bevoegdheden ontstaan voor de kunstvakken, dat tot onnodige verwarring in het veld leidt. Om die verwarring tegen te gaan en om te voorkomen dat leraren of scholen zelf moeten onderzoeken of zij op basis van wet- en regelgeving van inmiddels meer dan een decennium geleden al dan niet bevoegd zijn voor vakken met nieuwe namen, zijn de relevante kunstvakken in de conversietabel opgenomen. In kolom III staan bij het bekwaamheidsgebied vho per kunstvak zowel vakken als opleidingen. De opleidingen zijn ontwikkeld na introductie van de nieuwe kunstvakken. Op die manier is voor alle leraren in de kunstvakken gelijk duidelijk over welke bevoegdheid zij beschikken.'

Zie voor deze regeling met tabel <http://wetten.overheid.nl/BWBR0031802/2017-05-18>.

COLOFON

Kunstvakdocentenoverleg KVDO
Opleidingsprofielen 2018 6 april 2018

TEKST

Eva van der Molen (Molen & Molen, projectleider/redacteur)
in samenwerking met:

STUURGROEP HERIJKING OPLEIDINGSPROFIELEN KVDO

Anna Gerritsma (NHL)
Elsbeth Veldpape (ArtEZ)
Saskia Valk (Zuyd)
Paul de Vries (HKU)
Jarla Geerts (Hogeschool Leiden)

KERNGROEP HERIJKING OPLEIDINGSPROFIELEN KVDO

Arjen Hosper (Docent Theater, ArtEZ)
Lot Siebe (Docent Dans, AHK)
Marc Rutten (Docent Muziek, Zuyd)
Marinus Verkuil (Docent Muziek, Hanzehogeschool)
Marloes Brouns (Docent BKV, Zuyd)
Quinten-Faust Rijnja (Docent Theater, NHL)

WERKGROEP HERIJKING DOCENT BKV

Elsbeth Veldpape (ArtEZ)
Hannie Kortland (AHK)
Imka Buurke (Hanzehogeschool)

WERKGROEP HERIJKING DOCENT DANS

Ariënne Zwijnenburg (Codarts)
Ingeborg Bos (ArtEZ)
Lot Siebe (AHK)

WERKGROEP HERIJKING DOCENT MUZIEK

Marinus Verkuil (Hanzehogeschool)
Marja Reinders (ArtEZ)

WERKGROEP HERIJKING DOCENT THEATER

Arjen Hosper (ArtEZ)
Lenne Koning (AHK)
Patricia de Kort (Zuyd)
Quinten Faust Rijnja (NHL)
Saskia Valk (Zuyd)
Inhoudelijke ondersteuning vanuit het landelijke project
herijking opleidingsprofielen van de hogescholen met
kunstopleidingen: Fons Schneijderberg

INHOUDELIJKE ADVISEURS

Emiel Heijnen (lector Kunsteducatie, AHK)
Jeroen Lutters (lector Kunst- en cultuureducatie, ArtEZ)
Melissa Bremmer (lector Kunsteducatie, AHK)

Vormgeving: [De Vormforensen](#)

<http://www.kvdo.nl>